

Jūreivystės studentų vertybinis santykis su jūra: fenomenologiniai kontūrai

Saulius Lileikis

Docentas socialinių mokslų daktaras
Lietuvos aukštoji jūreivystės mokykla
Vyturio g. 7–14, LT-95188 Klaipėda
Tel. (8 652) 0 81 05
El. paštas: s.lileikis@lmc.lt

Straipsnyje analizuojamas jūreivystės studentų vertybinis santykis su jūra. Tarptautinės jūrininkų mokymo, diplomavimo ir budėjimo normų konvencijos, Tarptautinio saugumo vadybos kodekso, teistinio humanizmo, egzistencializmo bei fenomenologijos principų kontekste tiriama ir vertinama būsimų jūrininkų vertybinio santykio su jūra raiška. Psichoedukaciniu požiūriu kognityviuoju, emociniu, siekių bei elgesio lygmenimis atskleidžiami jūreivystės studentų vertybinio santykio su jūra fenomenologinio pobūdžio kontūrai.

Pagrindiniai žodžiai: vertybinis santykis su jūra, jūreivystės studentai, fenomenologija.

Įvadas

Jūrinės kultūros dimensija aksiologiniu požiūriu natūraliai turi užimti ir užima vis svarbesnę vietą visapusiško, ypač dorinio, asmenybės ugdymo orientyrų sistemoje Lietuvoje – jūrinėje valstybėje (Kreiserinio buriavimo vystymo..., 2005; Landsbergis, 2008). Ši perspektyvų potencialą vertybiškai turtinti asmenybę, kaip edukacinių jos santykio su jūra galimybių visumą, hodegetiniu lygmeniu tikslinga suvokti kaip *vertybinio asmenybės turtėjimo jūrinėje aplinkoje* procesą, sąlygą bei rezultatą (Stadler, 1988; Schmid-Höhne, 2006). Auklėjimo – svarbiausio ugdymo komponento – vertybinio pobūdžio kaita skirtingose epochose ir istorinių negandų sąlygotos *autentiško europinio dvasingumo puoselėjimo* pertraukos turėjo

neigiamą įtaką lietuvių agrarinės kultūros palikuonių jūrinei savimonei, mentaliteto ugdymui jūros dvasia. Kaip rodo dviejų dešimtmečių Nepriklausomybę atkūrusios Lietuvos valstybės laikotarpis, pasigendama sociokultūrinės ir ekonominės parengties kompetentingai ir efektyviai puoselėti jūrinius verslus bei jūrinę asmens *dvasios kultūrą*, nesant pagrįstos pajūrio arealo raidos strategijos, neišvengta didesnių jūrinės pramonės valdymo bei plėtros klaidų. Tačiau svarbiausia problema asmenybės *jūrinės kultūros* tapsmo požiūriu yra ta, kad dauguma Lietuvos piliečių menkai suvokia jūros svarbą savo kraštui ir ji mažai atsispindi kasdieniame jų gyvenime (Žaromskis, 2001; Beresnevičius, 2002).

Ugdyti vertybinį asmens santykį su jūra ir diagnozuoti šio santykio raiškos parame-

trus tampa ypač aktualu, kai suvokiama, kad jūra yra ne tik vanduo, bet ir ištisa materialinė ir kultūrinė sankloda (Paulauskas, 1999). Jūrinis kultūros paveldas nebūtinai turi plūduriuoti ant vandens ar būti po vandeniui – jam priskirtini ir su jūra susijusio gyvenimo būdo ypatumai bei tradicijos, svarbios pajūrio gyventojams (Gražulis, 2007). Jiems, o ypač *jūrinius mokslus* einančiam Lietuvos akademiniam jaunimui, aktualu sudaryti palankias sąlygas suvokti bei puoselėti psichopedagoginiu požiūriu reikšmingas jūrinės gyvensenos vertybes atitinkamiems poreikiams tenkinti:

- ✓ *biologiniams* – kvėpavimo grynu, joduotu jūros oru;
- ✓ *psichologiniams* – streso mažinimo;
- ✓ *dvasiniams* – transcendavimo virš kasdienybės, išipareigojimo rūpintis kitais, savo egzistencijos įprasminimo, žvelgiant į plačią jūros panoramą, tolimąjį horizontą (Stadler, 1988; Plūzek, 1996; Tenzer, 2007). Todėl tikslinga nustatyti bei mokliškai įprasinti jūreivystės studentų – būsimųjų jūrininkų – vertybinio santykio su jūra fenomenologinius metmenis, siekiant efektyvinti jūrinį ugdymą. Lietuvos andragogikoje bei hodegetikoje ši jūrinė aksiologinė problematika beveik nekelta.

Tyrimo *objektas* – vertybinis asmens santykis su jūra.

Tyrimo *tikslas* – ištirti jaunuolių vertybinio santykio su jūra raišką.

Straipsnio tikslas – atskleisti būsimų jūrininkų vertybinio santykio su jūra fenomenologinio pobūdžio kontūrus.

Metodologija ir metodika. Tyrimas epistemologiškai grindžiamas Tarptautine

jūrininkų mokymo, diplomavimo ir budėjimo normų konvencija, teistiniu humanizmu, egzistencializmu, fenomenologija.

- ✓ *Tarptautinė jūrininkų mokymo, diplomavimo ir budėjimo normų konvencija* (International Convention, 2001) reglamentuoja didinti laivybos saugumą, kuri sąlygoja ne tik specialybinis-technologinis jūrininko išsimokslinimas, bet ir pozityvi jo pasaulėžiūra, asmenybės raidos požiūriu konstruktyvios humanistinės filosofijos bei psichologijos išmanyimas, platus intelektualinis akiratis, vidinės kultūros puoselėjimas (Hofstede, 1997; Paulauskas, 2000).

- ✓ *Teistinis humanizmas* iškelia dvasinį asmenybės pradą, kuris, būdamas įgimtas, sudaro asmens dvasios kultūros ugdymo pamatą. Humanistinė psichologija žmogų traktuoja kaip vientisą sąmoningumą, laisve ir kūrybinėmis galiomis apdovanotą asmenybę, kuri plėtoja prigimtines savo galias, siekia laisvai jas realizuoti ir tobulėti vadovaudamasi transcendentinėmis vertybinėmis orientacijomis. Asmenybės laisvės požiūriu vertybinio santykio su jūra sąlygojamas jūrinis mentalitetas yra internalizuotina vertybė.

- ✓ *Egzistencializmas* nurodo vienišo žmogaus, susidūrusio su jam priešišku pasauliu sausumoje ar jūroje, baimę. Egzistencialistinė psichologija iškelia vilties aspektą, paneigdama prisirišimą prie gyvenimo malonumų, skatindama asmenybės išsilaisvinimą, jos egzistencijos apvalymą (Bitinas, 2000). Platų fizinį bei in-

telektualinį akiratį implikuojančio vertybinio santykio su jūra ugdymas padeda žmogui įveikti būties tragizmą, gerinti emocinę būseną, įgyti didesnę savigarbą, įprasminti trapią savo būtį.

- ✓ *Fenomenologinė* turinio analizė skirta kokybiniais duomenimis apdoroti. Fenomenologinė paradigma pasirinkta, siekiant nevaržyti respondentų saviraiškos, kad jie atsakytų į klausimus laisvai reikšdami savo mintis, nebijodami rašyti subjektyviai išgyvenamą, savaip kritišką tiesą. Hodegetiniu požiūriu konstatuojama, kad egzistencinė žmogaus pajauta, jo išgyvenimai yra unikalūs, asmeniški ir todėl vertingi (Duoblienė, 2006). Atvirais anketos klausimais vertybių internalizacijos *kognityviuoju* (jūrinės mąstysenos, prasmės, vaizdinių), *emociniu* (su jūra susijusių būsenų, jausmų, išgyvenimų), *siekių* (jūrinėje aplinkoje kylančių norų, pasiryžimų), *elgesio* (jūrinės gyvenenos, veiklos, jūrinio stiliaus) lygmenimis – asmens profesinio buvimo *jūroje* ir rekreacinio buvimo *prie jūros* aspektais – domėtasi, kokius vertybinio pobūdžio turtus studentams teikia arba kaip juos vertybiškai praturtina (ir / ar nuskurdina) santykis su jūra.

Tyrimo tipas ir bazė. Empirinis diagnostinis, kokybinis ir kiekybinis vertybinio būsimųjų jūrininkų santykio su jūra raiškos tyrimas atliktas Lietuvos aukštojoje jūreivystės mokykloje 2008 m. balandį.

Tyrimo metodai: pirmojo ir trečiojo kurso jūreivystės studentų apklausa raštu (anketinės apklausos procedūra), jų ver-

tybinio santykio su jūra raiškos duomenų turinio analizė, lyginimas, interpretacija.

Tiriamųjų imtis. Orientuojantis į lokalius jūreivystės studentų santykio su jūra ypatumus, apklausta 60 pirmojo kurso jūreivystės studentų ir 59 trečiojo kurso studentai. Siekta palyginti jūreivystės studijas neseniai pradėjusių ir jau buvusių jūrinėje praktikoje studentų pozicijas vertybinio jų santykio su jūra atžvilgiu. Atmetus akivaizdžiai nekokybiškai atsakytas anketas, liko 57 pirmojo ir 58 trečiojo kurso studentų metodikos. Laikantis tyrimo homogeniškumo principo (aukštojo neuniversitetinio mokslo sektoriuje jūrininkai rengiami tik Lietuvos aukštojoje jūreivystės mokykloje), tiriamųjų imtį generalinėje aibėje sudarė 62 proc. pirmojo ir 91 proc. trečiojo kurso respondentų. Mokslinio taikomojo tyrimo, švietimo institucijos lygmeniu nedidelės imties reprezentatyvumas laikomas pakankamu, kai siekiama empiriškai patikrinti esamą pasirinkto objekto situaciją konkrečioje vietoje ir konkrečiu laiku (Charles, 1999).

Tyrimo rezultatai

Vertybinio jūreivystės studentų santykio su jūra raiška analizuojama kognityviuoju, emociniu, siekių ir elgesio lygmenimis. Lentelėse trečiojo kurso būsimųjų jūrininkų kategorijos teikiamos preferencine tvarka, nes šio kurso studentų atsakymai yra brandesni, o santykis su jūra – artimesnis, ryškiau išgyventas darbinėje praktikoje.

Kognityvusis santykis būnant jūroje. Nustatyta, kad dauguma trečiojo kurso respondentų, būdami jūroje, mąsto apie namus, socialinę atskirtį, suvokia, kad tampa brandesni (1 lentelė).

1 lentelė. Vertybinis santykis su jūra kognityviuoju lygmeniu

Eil. Nr.	Santykio kategorijos	Studentų skaičius	
		I kurso	III kurso
1	Namai	10	19
2	Socialinė atskirtis	11	8
3	Subrendimas	2	5
4	Gyvenimo įprasminimas	10	4
5	Teigiama požiūrio kaita	6	4
6	Darbinė atsakomybė		4
7	Rūpestis artimaisiais	4	2
8	Negatyvus mąstymas		1
9	Problemų sprendimas		1
10	Išsilaisvinimas	5	1
11	Nervingumas	1	1
12	Stresas		1
13	Liūdesys	2	1
14	Monotonija	1	1
15	Depresija	1	1
16	Seksas		1
17	Akiračio plėtra		1
18	Romantizmas	1	
19	Praktiškumas	1	
20	Menkumas	1	
	<i>Neatsakė</i>	1	2

Pirmojo kurso studentų, iš kurių tik mažuma dirbo jūroje, atsakymuose vyrauja namų ir gyvenimo įprasminimo kategorijos. Namų akcentas ypač svarbus, nes tai kiekvienam žmogui egzistenciškai svarbi vieta ir socialiniai santykiai, kuriuos jaunas jūrininkas praranda ilgesniam laikui. Natūralu, kad namų, kaip psichologinės tvirtovės ar atramos, reikšmė ypač išky-la socialinės atskirties sąlygomis. Tačiau svarbu pažymėti, kad respondentai greta neigiamų mąstymo objektų išryškino ir kai kurias ugdymo požiūriu ypač aktualias vertybes – teigiamą požiūrį į darbinę atsakomybę, rūpestį artimaisiais kaitą. Gali būti, kad rūpintis artimaisiais skatina ne tik noras kokybiškiau puoselėti santykius, bet ir elementarus jūroje dirbančiojo siekis būti su jais. Nors išryškėjusi gyvenimo

2 lentelė. Vertybinio santykio raiška kognityviuoju lygmeniu būnant prie jūros

Eil. Nr.	Santykio kategorijos	Studentų skaičius	
		I kurso	III kurso
1	Atsipalaidavimas	14	16
2	Estetiška aplinka	1	7
3	Darbo jūroje prisiminimai	2	6
4	Romantizmas	2	5
5	Ramybė	6	4
6	Susivokimas savyje	3	3
7	Gyvenimo įprasminimas	6	2
8	Tapsmas geresniu žmogui	7	2
9	Poilsis	2	2
10	Konstruktivus išliejimas neigiamo	1	2
11	Sveikatinimasis	1	1
12	Bejėgiškumas	1	1
13	Transcendavimas virš kasdienybės	8	1
14	Ilgesys		1
15	Liūdesys		1
16	Natūralūs garsai	1	1
17	Išsilaisvinimas	1	1
	<i>Neatsakė</i>	1	2

įprasminimo kategorija jūrininkystės tyrimuose dažnai reiškia naujų civilizacijų atradimo istorijos kontekste (Souza, 2003), šio tyrimo dalyviai gyvenimo prasmės labiau ieško išlikimo sunkumuose atžvilgiu.

Kognityvusis santykis būnant prie jūros. Paprastai rekreacijos tikslais būdami prie jūros trečiojo kurso studentai daugiausia mąsto apie atsipalaidavimo gerį, esteti- nę aplinką, darbą jūroje (2 lentelė).

Pirmojo kurso respondentai taip pat labiausiai vertina atsipalaidavimą, pažymi mintinį transcendavimą virš kasdienybės, tapimo geresniais žmonėmis idėją. Tikslinga pabrėžti, kad kai kurie studentai, būdami prie jūros, geriau susivokia savyje, įprasmina savo gyvenimą, konstruktyviai išlieja neigiamą energiją, supranta, jog gerina sveikatą. Tai galima traktuoti kaip jū-

ros nedarbinės sampratos raišką. Panašius rezultatus gavo E. Heller (2000) ir E. Tenzer (2007). Jos teigia, kad buvimas prie jūros pozityviai veikia mąstyseną ir gyvenimo egzistencinio įprasminimo procesus. Tai hodegetinių požiūriu labai reikšmingos vertybinės kategorijos kognityviuoju vertybių internalizacijos lygmeniu.

Emocinis santykis būnant jūroje. Trečiojo kurso studentai, būdami jūroje, daugiausia išgyvena baimę, vienatvę, ilgisi namų, liūdi, tačiau patiria ir džiaugsmingų akimirkų (3 lentelė).

Pirmojo kurso respondentai jūroje išgyvena(-tų) romantizmą, liūdesį, namų ilgesį, kuris vyrauja ir kognityviojo lygmens atsakymuose. Tyrimas atskleidė, kad studentų jausmai kontrastingi, jų paletė gana plati. Pirmojo kurso respondentai atsakydami kartais painiojo jausmus su mąstymu, o trečiojo kurso studentų atsakymai – daug tikslesni, konkretesni ir išsamesni. Apskritai buvo nustatyta tam tikra teigiamų jausmų (pasitikėjimo savimi, meilės artimiesiems, gyvenimo branginimo, vyriškumo išgyvenimų) atsvara neigiamiems (agresyvumui, nerimui, nuovargiui, stresui, depresijai). Diagnozuota, kad ilgesnio plaukiojimo sąlygomis jūrininkus ypač veikia neigiama psichogeninė darbo uždaroje techninėse sistemose įtaka, pasireiškianti bloga savijauta, psichosomatinėmis ligomis (Lebedev, 2001). Taigi minėta atsvara edukaciniuose tyrimuose yra labai reikšminga emocinio santykio, būnant jūroje, išlikimo sveiku žmogumi bei tapsmo asmenybe aspektais.

Emocinis santykis būnant prie jūros. Trečiojo kurso respondentai, būdami prie jūros, labiausiai vertina atsipalaidavimo,

3 lentelė. Vertybinis santykis su jūra emoci-
niu lygmeniu

Eil. Nr.	Santykio kategorijos	Studentų skaičius	
		I kurso	III kurso
1	Baimė	2	6
2	Vienatvė	1	4
3	Namų ilgesys	5	4
4	Liūdesys	5	4
5	Džiaugsmas	3	4
6	Prieštarinumas		3
7	Agresyvumas	2	3
8	Romantizmas	7	3
9	Pasitikėjimo savimi stiprėjimas		3
10	Guodimasis uždarbiu	1	3
11	Nauja patirtis	1	2
12	Nerimas	4	2
13	Nuovargis	2	2
14	Negatyvumas		2
15	Vyriškumo ugdy- mas	1	2
16	„Kaip nesavas“		1
17	Ramybė		1
18	Meilė artimie- siems	4	1
19	Stresas	3	1
20	Depresija	3	1
21	Malonumas	2	1
22	Gyvenimo įpras- minimas		1
23	Laisvė		1
24	Tobulėjimas		1
25	Atsipalaidavimas		1
26	Pykinimas	3	
27	Rizika	3	
28	Gyvenimo brangi- nimas	2	
	Neatsakė	3	1

ramybės išgyvenimus, teigiamus jausmus apskritai, tačiau juos slopina darbo jūroje prisiminimų sukelta nerimo jausena (4 lentelė).

Pirmojo kurso studentai pabrėžia teigiamus jausmus, esant prie jūros, t. y. atsipa-

4 lentelė. Vertybinio santykio raiška emoci-
niu lygmeniu būnant prie jūros

Eil. Nr.	Santykio kategorijos	Studentų skaičius	
		I kurso	III kurso
1	Atsipalaidavimas	9	10
2	Ramybė	6	8
3	Teigiami jausmai	13	6
4	Darbo prisiminimai		5
5	Romantizmas	5	5
6	Malonumas		3
7	Ekologija		2
8	Estetika	1	2
9	Džiaugsmas		2
10	Liūdesys		2
11	Ilgesys	2	2
12	Laisvė	1	2
13	Transcendentinės paslapties išgyvenimai	5	1
14	Didesnis socialinis jautrumas		1
15	Menkumo jausmas	1	1
16	Nerimas		1
17	Pasitikėjimas ateitimi		1
18	Noras į jūrą		1
19	Poilsis	2	
20	Gaivinanti drėgmė	2	
21	Neigiamų jausmų išliejimas	2	
22	Jūros garsai	1	
23	Interesai pažinti jūrą	1	
24	Noras vėl grįžti prie jūros	1	
25	Adrenalinas	1	
26	Grynas oras	1	
27	Susikaupimas	1	
	<i>Neatsakė</i>	2	3

laidavimą, ramybę. Tai sudaro natūralią prieštarą jūrininko nerimui ir įtemptam darbui. Vertos dėmesio ir rečiau pasikartojančios vertybės, darančios teigiamą ugdomąjį poveikį, būtent ekologiniai, estetiški, džiaugsmo, transcendentinės paslapties, didesnio socialinio jautrumo išgyvenimai. Įvertintos ir biologinius geros savijautos poreikius tenkinančios jūrinės vertybės (gėrybės) – grynas oras, gaivinanti drė-

5 lentelė. Vertybinis santykis su jūra siekių lygmeniu

Eil. Nr.	Santykio kategorijos	Studentų skaičius	
		I kurso	III kurso
1	Jūrininko karjera		26
2	Noras grįžti namo	10	6
3	Nauji planai		6
4	Atsakinga tėvystė	3	4
5	Siekis tobulėti	17	3
6	Geriau bendrauti su artimaisiais	5	3
7	Išbandyti save		1
8	Išlikti sveikam		1
9	Įdomus darbas	6	1
10	Noras pamatyti pasaulį	3	1
11	Altruizmas	2	1
12	Ryžtas įprasminti gyvenimą	2	1
13	Suicidiniai siekiai	1	1
14	Laisvė	1	
15	Nuotykiai	1	
16	Ekologiniai siekiai	1	
17	Destruktyviai išlieti agresiją	1	
	<i>Neatsakė</i>	4	3

gmė. Pajūrio orą bei aplinką, kaip terapinę priemonę, savo tyrimais propaguoja daugelis mokslininkų (Welsch, 2003; Schuh, 2004; Tenzer, 2007 ir kt.). Todėl vienas iš svarbių uždavinių rengiant jūrininkus yra ugdyti jų vaizduotės higieną, kuri padėtų jūrinę praktiką turėjusiems asmenims emociškai atsipalaiduoti – išsilaisvinti iš nemalonių sunkaus darbo jūroje vaizdinių. Be to, konstatuojama, kad apskritai šių laikų jaunuoliai emociniu lygmeniu yra pernelyg atitolę nuo gamtos (Aramavičiūtė, 2005).

Aspiracinis santykis būnant jūroje. Trečiojo kurso studentai, būdami jūroje, labiausiai siekia jūrininko karjeros, kaip galimybės daugiau uždirbti, nori grįžti namo, planuoja savo gyvenimą (5 lentelė).

Pirmojo kurso respondentai siekia(-tų) asmeniškai ir profesiskai tobulėti, nori(-ėtų)

grįžti namo, domisi(-ėtuši) savo darbu. Nustatytus kai kuriuos neigiamus siekius (suicidinius, destruktivaus agresijos išliejimo) tarsi natūraliai kompensuoja ugdomąją vertę turintys pasiryžimai atsakingai tėvystei, geresniam bendravimui su artimaisiais, altruizmui, gyvenimo įprasminimui. Ryžtas grįžus glaudžiau bendrauti su artimaisiais buvo nustatytas ir V. Lebedevo (2001). Labai mažai mokslinės literatūros aptinkama apie altruistines aspiracijas būnant jūroje. Altruistiniai siekiai paprastai apsiriboja didesniu rūpesčiu savo šeima (Thomas, 2003). Jūreivystės politikams, nepaisant materializmo dominantės jūrų versle, aktualu reglamentuoti tokius valdymo santykius ir atitinkamas gyvenimo laive sąlygas, kurios padėtų minimizuoti galimybę neigiamiems jūrininkų siekiams kilti.

Aspiracinis santykis būnant prie jūros.

Trečiojo kurso studentai, būdami prie jūros, siekia išplaukti, puoselėti dvasingumą (gerumą, sąžiningumą, atsiprašymą), natūraliai nori išsimaudyti jūroje (6 lentelė).

Pirmojo kurso studentai siekia jūrininko karjeros, norėtų keliauti, išplaukti, kurti ateitį. Ypač vertingi yra jų pasiryžimai įprasminti savo gyvenimą, transcendentuoti virš kasdienybės, ekologiniai siekiai, ryžtas asmeniškai ir profesiskai tobulėti. Prie jūros, kitaip nei būnant jūroje, paprastai kyla daugiau pozityvių visapusiško savo asmenybės ugdymo siekių (Elsner, 1990). Šį potencialą tikslinga išnaudoti vaikų bei jaunuolių jūrinei edukacijai pajūrio teritorijos sociume.

Apskritai su jūra susiję siekiai. Trečiojo kurso respondentai iš apskritai su jūra susijusių siekių daugiausia nurodė šeimos

6 lentelė. Vertybinio santykio raiška siekių lygmeniu būnant prie jūros

Eil. Nr.	Santykio kategorijos	Studentų skaičius	
		I kurso	III kurso
1	Išplaukti	6	11
2	Dvasiniai siekiai	2	11
3	Išsimaudyti		9
4	Vėl čia sugrįžti		5
5	Įprasminti gyvenimą	2	4
6	Jūrininko karjera	11	3
7	Ramybė	3	3
8	Transcendentuoti virš kasdienybės	2	2
9	Būti su šeima	2	2
10	Užsimiršti	1	1
11	Keliauti	8	1
12	Ekologiniai siekiai		1
13	Poilsis	3	1
14	Studijuoti jūrininko mokslus	3	1
15	Kurti ateitį	5	
16	Tobulėti	3	
17	Mažinti stresą	1	
	<i>Neatsakė</i>	5	3

išlaikymui reikšmingą jūrininko karjerą, norą pamatyti pasaulį, pažinti kitas etnokultūras (7 lentelė).

Pirmojo kurso studentų atsakymuose taip pat vyrauja jūrininko karjera, kitų etnokultūrų pažinimas, siekiai pamatyti pasaulį. Todėl pats žmonių, sausumos gyventojų, aspiracinis santykis su jūra netampa savaime tikslinis, kaip, pavyzdžiui, psichoanalizės požiūriu. Jūra veikiau laikoma priemone pagrindiniams gyvenimo, ypač pažintiniams, interesams realizuoti. Esminio skirtumo tarp abiejų kursų respondentų atsakymų jūrininko aspiracijų atžvilgiu neaptikta. Pažymėtina, kad buvo nustatytos šios hodegetiniu požiūriu vertingos kategorijos – ryžtas ugdyti charakterį, efektyviau gyventi, būti geru žmogumi.

Konstatuota, kad jūrininko karjeros aspiracijos, ypač XX a. antrosios pusės Rytų

7 lentelė. *Su jūra susijusios aspiracijos*

Eil. Nr.	Santykio kategorijos	Studentų skaičius	
		I kurso	III kurso
1	Jūrininko karjera	27	41
2	Pamatyti pasaulį	6	7
3	Pažinti kitas etnokultūras	8	3
4	Poilsis prie jūros	1	2
5	Ugdyti charakterį	2	2
6	Išbandyti save	3	1
7	Pažinti jūrinį gyvenimą	4	
8	Išplaukti	2	
9	Džiaugsmas	1	
10	Didėja noras gyventi	1	
11	Būti geru žmogumi	1	
	<i>Neatsakė</i>	1	2

Europoje, artimai koreliavo su siekiais būti geru, socialiai naudingu žmogumi (Lebedev, 2001). Šių laikų Lietuvos jūreivystės studentų siekių tyrimai atskleidžia 7 lentelės duomenims artimus rezultatus, t. y. ekonominių, karjeros, vyriškumo ugdymo(si), susidomėjimo motyvų vyravimą renkantis jūrininko profesiją (Atliktas tyrimas..., 2008). Į tai svarbu orientuotis nūdienos formaliojo ir neformaliojo ugdymo, ypač profesinio rengimo, organizatoriams, reguliariai projektuojantiems asmenybės vystymo(si) futurologines kryptis.

Jūrinis gyvenimo stilius. Trečiojo kurso respondentai jūrinį stilių daugiausia traktuoja kaip sunkų atsakingą darbą, jūroje uždirbto atlyginimo leidimą krante, vyrišką elgesį (8 lentelė).

Pirmojo kurso studentai jūrinį stilių aiškina kaip sunkų atsakingą darbą, užsiėmimą socialiai reikšminga veikla, kelionių dinamizmą, jūrininkų šeimos tradicijų puoselėjimą. Atskleista ugdomuoju požiūriu labai reikšmingų jūrinio stiliaus vertybių – jūrinų tradicijų puoselėjimas, jūra kaip įkvėpimo efektyviai gyventi šaltinis,

8 lentelė. *Jūrinio stiliaus puoselėjimas gyvenime*

Eil. Nr.	Santykio kategorijos	Studentų skaičius	
		I kurso	III kurso
1	Sunkus atsakingas darbas	15	31
2	Jūroje uždirbtų pinigų leidimas		5
3	Vyriškumas	2	3
4	Poilsis prie jūros	1	2
5	Jūrinų tradicijų puoselėjimas		2
6	Vienatvė	3	2
7	Jūrinė uniforma	2	2
8	Rimtumas	1	1
9	Sveikatinimasis prie jūros	1	1
10	Ramybė		1
11	Jūros „dovanų“ rinkimas	1	1
12	Jūrininkų šeimos tradicijų puoselėjimas	4	1
13	Kelionių dinamizmas	4	1
14	Romantinis vaikščiojimas prie jūros	3	1
15	Jūrinės literatūros skaitymas	2	1
16	Žvejyba		1
17	Socialiai reikšminga veikla	7	
18	Išsiskyrimai – susitikimai	3	
19	Nuotykių	2	
20	Laisvė	1	
21	Įkvėpimas gyventi	1	
22	Religinis tikėjimas	1	
	<i>Neatsakė</i>	3	2

religinis tikėjimas, rimtas elgesys, sveikatinimasis prie jūros.

Bendrosios sveikatos ir psichoterapijos požiūriu nustatyta, kad jūros spalvos, garsai, oras, smėlis, dumbliai ir kita daro didelį profilaktinio asmens sveikatinimo poveikį (Heller, 2000; Liebke, 2001). Subjektyviai jūros kaip vertybės praktinio priėmimo Vokietijoje dimensijas fenomenologiniu lygmeniu tyrinėjęs F. Schmidas-Höhnė konstatavo, kad *daugiausia* jaunų

respondentų jūrą vertina kaip santykį su šiais preferencine tvarka teikiamais dalykais: tolimu horizontu, žavingu grožiu, spalvingumu. *Mažiausiai* vertybinis santykis su jūra reiškiamas jūrinės ekologijos akcijų, jūros kaip sveikatos šaltinio, jūrinių nuotykių aspektais (Schmid-Höhne, 2006). Vokiečių respondentai jūros vaizdinio su darbu nesieja apskritai.

Kad jūreivystės studentų jūrinių vertybių internalizacija būtų efektyvesnė, tikslinga juos supažindinti su platesniu diapazonu *biologinių* (pvz., sveikatai reikšmingos dumblių kultūros, vaikščiojimo basomis pajūrio smėliu, kvėpavimo joduotu pajūrio oru), *psichologinių* (pvz., streso, depresijos mažinimo, būnant prie jūros, žvelgiant į jūros platybę, girdint natūralią bangų mūšą, vėjo šniokštimą kaip terapinę gamtos muziką), *dvasinių* (pvz., transcendentinio susimąstymo pajūryje, gyvenimo įprasminimo, santykio su kosmine gamta, egzistencinio pakylėtumo, archajinio vaikščiojimo – sausumą ir vandenį skiriančia linija – ritualo) vertybių, kuriomis galima praturtėti prie jūros, kuri pati yra asmenybės *universaliosios ekologijos* vertybė (Jovaiša, 2001; Beresnevičius, 2002; Schmid-Höhne, 2006; Tenzer, 2007; Landsbergis, 2008). Minėtų vertybių apklausti jūreivystės studentai nemini apskritai arba jas įvardija vos keli. Nustatyta, kad kognityvusis vertybių internalizacijos lygmuo, vertybių pažinimas, ypač ankstyvojoje jaunystėje, daro didelę įtaką jų internalizacijai kitais, t. y. emociniu, siekių, elgesio lygmenimis (Lorenz, 1977; Aramavičiūtė, 2005). Būsimiesiems jūrininkams ar apskritai branginantiems savo jūrinio pobūdžio būtį asmenims tikslinga jau *a priori* žinoti,

kuo santykis su jūra juos gali vertybiškai praturtinti, ir tuo remtis planuojant savo asmenybės turtinimui aktualią vertybinę aplinką.

Išvados

Jūreivystės studentų vertybinio santykio su jūra fenomenologinius kontūrus atskleidžia šios tendencijos:

- ✓ Kognityviajam santykiui, esant jūroje, būdinga mąstymo apie namus, socialinę atskirtį, didesnę brandą ir gyvenimo įprasminimo dominantė. Buvimas prie jūros reiškiasi mintiniu atsipalaidavimu, estetinės aplinkos, darbo jūroje, transcendavimo virš kasdienybės, tapsmo geresniu žmogumi suvokimu.
- ✓ Emocinis santykis jūroje reiškiasi baime, vienatve, namų ilgesiu, o esant prie jūros – atsipalaidavimu, ramybe, teigiamais jausmais, kuriuos dažnai slopina neigiama darbo jūroje prisiminimų sukelta jausena.
- ✓ Aspiraciniam santykiui jūroje būdinga jūrininko karjeros ir gyvenimo planavimas, ryžtas asmeniškai ir profesiskai tobulėti, o esant prie jūros – siekis išplaukti, pasiryžimai puoselėti dvasingumą, karjerą. Ryškiausias su jūra susijusias jūreivystės studentų aspiracijas sudaro šeimos išlaikymui reikšminga jūrininko karjera, noras pamatyti pasaulį, pažinti įvairias etnokultūras.
- ✓ Jūrinis gyvenimo stilius daugiausia reiškiasi sunkiu atsakingu darbu, jūroje uždirbto atlyginimo leidimu krante, vyrišku elgesiu, socialiai reikšminga veikla, kelionių dinamizmu, jūrininkų šeimos tradicijų puoselėjimu.

LITERATŪRA

Aramavičiūtė V. Auklėjimas ir dvasinė asmenybės branda. Vilnius: Gimtasis žodis, 2005.

Atliktas tyrimas atskleidė Lietuvos jūrininkų dalyvavimo darbo rinkoje perspektyvas. 2008. Vilnius: Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerija. Prieiga per internetą: <http://www.transp.lt>

Beresnevičius G. Ant laiko ašmenų. Vilnius: Aidai, 2002.

Bitinas B. Ugdymo filosofija. Vilnius: Enciklopedija, 2000.

Charles C. M. Pedagoginio tyrimo įvadas. Vilnius: Alma litera, 1999.

Duoblienė L. Šiuolaikinė ugdymo filosofija: refleksijos ir dialogo link. Vilnius: Tyto alba, 2006.

Elsner A. Die Sehnsucht nach dem Meer. Würzburg: Weidlich Verlag, 1990.

Gražulis A. Ar Lietuva – jūrinė valstybė? // Kultūros barai. 2007, Nr. 7. Prieiga per internetą: <http://www.lrytas.lt>

Heller E. Wie Farben auf Gefühl und Verstand wirken. Farbpsychologie, Farbsymbolik, Lieblingsfarben, Farbgestaltung. München: Lappan Verlag, 2000.

Hofstede G. Cultures and organizations. Software of the Mind. Intercultural Cooperation and its Importance for Survival. New York, London: HarperCollins, 1997.

International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers, 1978, as amended in 1995 and 1997 (STCW Convention) and Seafarer's Training, Certification and Watchkeeping Code (STCW Code). London: IMO, 2001.

Jovaiša, L. Ugdymo mokslas ir praktika. Analitinių straipsnių monografija. Vilnius: Agora, 2001.

Kreiserinio buriavimo vystymo programa 2005–2008 metams. Vilnius: Lietuvos buriuotojų sąjunga, 2005.

Landsbergis V. Europos tapatybės krizė mo-

raliniu ir politiniu požiūriu // Soter. 2008, 25 (53), p. 145–156.

Liebke F. Omega-3-Fettsäuren. Gesundheit aus dem Meer. Niedernhausen: Falken Verlag, 2001.

Lorenz K. Die Rückseite des Spiegels. Versuch einer Naturgeschichte menschlichen Erkennens. München: Piper Verlag, 1977.

Paulauskas S. Savivaldos dialektika. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 1999.

Paulauskas V. Laivyba naujomis sąlygomis. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2000.

Plužek Z. Pastoracinė psichologija. Vilnius: Amžius, 1996.

Schmid-Höhne F. Die Meere in uns. Eine psychologische Untersuchung über das Meer als Bedeutungsraum. Herbolzheim: Centaurus Verlag, 2006.

Schuh A. Klima- und Thalassotherapie. Stuttgart: Oesch, 2004.

Souza Ph. Seefahrt und Zivilisation. Wie die Beherrschung der Meere die Menschheitsgeschichte prägte. Hamburg, München: Piper, 2003.

Stadler M. A. Persönlichkeitsentwicklung an Bord. Chancen pädagogisch-therapeutischen Jugendsegeln. Lüneburg: Neubauer, 1988.

Tenzer E. Einfach schweben. Wie das Meer den Menschen glücklich macht. Hamburg: Marebuchverlag, 2007.

Thomas M. Lost at home and lost at sea: The predicament of sea-faring families. Cardiff: SIRC, 2003.

Welsch N. Farben, Natur, Technik, Kunst. Heidelberg, Berlin: Spektrum akad. Verlag, 2003.

Žaromskis, R. Jūrinis mentalitetas kaip visuomenės geografinio ugdymo dalis // Geografija Lietuvoje. Vilnius, 2001. P. 52–61.

Лебедев В. И. Экстремальная психология. Психическая деятельность в технических и экологически замкнутых системах. Москва: Юнити-дана, 2001.

VALUABLE RELATIONSHIP BETWEEN MARITIME STUDENTS AND THE SEA: PHENOMENOLOGICAL OUTLINES

Saulius Lileikis

S u m m a r y

Lithuania is a maritime state. Maritime culture takes an important place in a value system of universal education from the point of view of axiology. Moral education is a part of full development of a personality. The marine education has a perspective

potential of the enrichment of values to the person. This educative relationship between personality and the sea creates the context of possibilities. A process, condition and result of enrichment of values to the person are recognized by the relationship in

the marine environment. Research object is valuable relationship between a person and the sea. The research aims at the exploration and evaluation of the express of the valuable relationship between youth and the sea. The aim of the article is the development of phenomenological outlines of the valuable relationship between maritime students and the sea. International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers, 1978, as amended in 1995 and 1997 (STCW Convention) and Seafarer's Training, Certification and Watchkeeping Code (STCW Code), theistic humanism, existentialism and phenomenology create the epistemological basis of the research. Phenomenological outlines are revealed as tendencies of the valuable relationship between maritime students and the sea. The cognitive relationship of students at sea expresses their thoughts about home, social isolation, maturing and the sense of life. The stay near the sea expresses the recognition of relaxation, aesthetic en-

vironment, working at sea, transcendence above the trivial round, and self-development. The emotional relationship of students at sea expresses: their fear, loneliness and nostalgia for home. The stay near the sea expresses experiences of relaxation, peace and positive feeling. The relationship of aspirations of students at sea expresses the seafarer's career, life planning and decisions to improve their personal and professional features. Very strong marine aspirations of maritime students express the seafarers' career, which is important for their families. Students need to see life and know different ethno-cultures. Maritime lifestyle of students mostly expresses hard responsible work, the praxis to release money from the pay for work at sea, virile behavior, important social activity, travel dynamism and development of family traditions of seafarer's.

Keywords: the valuable relationship between person and the sea, maritime students, phenomenology.

Īteikta: 2009 06 26
Priimta: 2010 01 20